

Klass: Eurotiomycetes, **Ordning:** Mycocaliciales, **Familj:** Mycocaliciaceae, **Släkte:** Chaenothecopsis (svartspikar), **Art:** Chaenothecopsis fennica - blågrå svartspik (Laurila) Tibell **Synonymer:** Embolidium fennicum Laurila

Kännetecknen

Blågrå svartspik är en olicheniserad svamp (dvs. inte en lav) som liknar knappåslavarna genom att apothecierna är tydligt skaftade. Skaftet är svart, tämligen långt (1,4-1,7 mm högt) och slankt. Huvudet har en välutvecklad blågrå pruina-lik beläggning. Bålen är insänkt i substratet, dvs. någon bål kan inte ses på ytan. Sporererna är 1-septerade och brunaktiga. Apothecierna är K- och N+ rödbrunt. Utmärkande är de stora apothecierna med en blåvit pruina-lik beläggning. Det, och att den ofta uppträder ofta i stor mängd, brukar göra den lätt att upptäcka och artbestämma i fält. Blågrön svartspik *Chaenothecopsis vainioana* har också 1-septerade sporer och apothecierna är K- och N- (kan bli rödbrun) men den arten har 0,4-0,6 mm höga apothecier och saknar pruina-lik beläggning.

Utbredning och status

Arten är mindre allmän från Värmland och Dalarna och norrut, åtminstone till Lule Lappmark (Artportalen 2016). En minskning av populationen pågår och förväntas fortgå vad gäller antalet lokalområden och antalet reproduktiva individer. Arten saknas i Danmark men finns i Norge och Finland. Den är rödlistad i Norge (Nära hotad NT, Timdal m.fl. 2015) och i Finland (Nära hotad NT, Jääskeläinen m.fl. 2010). Arten verkar bara förekomma i norra Europas boreala region (Tibell 1999) österut till Uralbergen (Hermansson m.fl. 1998).

Ekologi

Arten växer på torr, hård ved av gamla, solbelysta torrakor, högstubbar av tall och grova döda grenar på levande tallar i öppna bestånd av naturskogskaraktär. Nästan alltid rör det sig om tjärrika torrträd och högstubbar (törevad, keloträd). Sådana stammar kan vara en bra bit över hundra år, i vissa fall sannolikt hundratals år gamla. Sällsynt växer den på gran. Blågrå svartspik förekommer på myrar med riklig förekomst av gamla tallar, torrakor och högstubbar och i öppna tallnaturskogar. Den är påträffad ända upp till trädgränsen. Sällsynt finner man arten på gamla timmerlador. Blågrå svartspik förekommer ofta tillsammans blanksvart spiklav *Calicium denigratum* (rödlistad som Nära hotad NT) och varglav *Letharia vulpina* (rödlistad som Nära hotad NT).

Hot

Idag förekommer arten främst i de fjällnära barrskogarna och på myrar med gamla torrträd. Skogsbruk är idag det allvarligaste hotet. Ett långsiktigt hot är att nybildningen av gamla torrakor och högstubbar är en långsam process vilken ofta är beroende av skogsbrand. Nytt substrat bildas numera sannolikt nästan inte alls då antalet naturliga skogsbränder har minskat drastiskt på grund av effektivare brandbekämpning. Döda träd som lämnas efter avverkning är inte lämpliga för arten, eftersom dessa träd inte varit utsatta för skogsbrand och bildat tjärrik ved. Den förtätning av skogar som har skett under det senaste halvsekle är också ett hot. Användandet av talltorrakor som ved är ytterligare ett hot mot blågrå svartspik.

Åtgärder

Skogsbruksåtgärder på eller i närheten av växtplatserna bör undvikas. Naturskogsartade skogar med förekomst av arten indikerar höga biologiska värden och bör bevaras. Vid skogsbruksåtgärder ska alla gamla högstubbar och torrakor lämnas. Vedhuggning av torrakor och torrträd ska inte ske.

Övrigt

Utländska namn - FI: Keloneula.

Litteratur

Artportalen. 2016. *Rapportsystem för växter, djur och svampar*. ArtDatabanken, SLU. [<http://www.artportalen.se>]. [uttag 2016-10-14]

Hermansson, J., Pystina, T.N. & Kudrjavitseva, D.I. 1998. *Predvaritelija slisok lischajnikov Republic Komi, Russia*. Russia Academy of Science, Ural Division, Komi Scientific Centre, Syktyvkar.

Hermansson, J., Bratt, L. & Oldhammer, B. 2008. *Hotade och sällsynta växter i Dalarna, del 2 - lavar och mossor*. Dalarnas Botaniska Sällskap.

Jääskeläinen, K., Pykälä, J., Rämä, H., Vitikainen, O., Haikonen, V., Högnabba, F., Lommi S. & Puolasmaa, A. 2010. Lichens. I: Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (red.). *The 2010 Red List of Finnish Species*. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki, sid. 278-310.

Tibell, L. 1999. Caliciales. *Nordic Lichen Flora 1*: 20-70. Uddevalla.

Timdal, E. 2015. Lav ('Lichenes'). *Norsk rødliste for arter 2015*. Artsdatabanken [<http://www.artsdatabanken.no/Rodliste/Artsgruppene/Lav>]. [uttag 2016-10-14]

Författare

Janolof Hermansson